

KÖNYVEKRŐL

Biró Zsuzsanna Hanna és Pap K. Tünde (2007, szerk.): Posztmodern kihívások a pedagógiatörténet-írásban.

Gondolat Kiadó, Budapest. 228 o.

A magyar neveléstörténet-írás önreflexiója késve követte a történettudományokban már évek óta zajló történelem-elméleti és történet-filozófiai vitákat, de ma már hivatkozhatunk olyan tanulmányokra, amelyek foglalkoznak a neveléstörténetet érintő historiográfiai, történelem-elméleti kérdésekkel is (pl. *Németh és Szabolcs, 2001; Pukánszky, 2008*). A *Biró Zsuzsanna Hanna és Pap K. Tünde* által szerkesztett kötet sokat tesz azért, hogy a neveléstörténet, pedagógiatörténet felmérje saját lehetőségeit, távlatait e tekintetben is, hiszen a posztmodernnel kapcsolatos viták, felfogások ismerete a történeti kutatásokat végzők számára elengedhetetlen.

A kötetet az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola azon hallgatói jegyzik, akik *Németh András* professzor vezetésével a reformpedagógia elméleti és történeti kérdéseivel, a neveléstudomány tudománytörténetével foglalkozó szemináriumokon dolgoztak együtt. Azóta közülük többen sikerrel védtek doktori disszertációjukat. A kötet a hallgatók akkori önálló dolgozataiból és szakfordításaiból született. A hallgatók a doktori képzés során már korábban is találkoztak historiográfiai, a történettudomány önmeghatározásával foglalkozó kérdésekkel, és e kötet a bizonyíték arra, hogy az elméleti problémák konkrét hallgatói kutatásokban, feldolgozásokban hasznosultak. Jól példázza a kötet azt is, hogy mennyire fontos a neveléstudományi doktori iskolákban formálódó kutatóműhelyek szerepe a fiatal kutatók útjára indításában.

Az írások kidolgozottsága, fajsúlyossága különböző; némelyik még magán viseli a kezdő kutatóra jellemző hibákat, mindazonáltal ígéretes kutatók munkáit olvashatjuk. A szakfordítások arról tanúskodnak, hogy nemcsak az adott idegen nyelvvvel, hanem anyanyelvükön a neveléstudományi szaknyelvvvel is tisztában lévő szakemberek vállalkoztak a tanulmányok átültetésére. Ugyanakkor a kívánatosnál több idegen szó fordítási nehézségekre utal.

A kötet első részében *reformpedagógia-történettel* foglalkozó tanulmányokat olvashatunk. Ezek közül kettő német szerzők munkáinak fordítása. Mindkét tanulmány kihívást jelentett a fordítók (*Biró Zsuzsanna Hanna és Sanda István Dániel*) számára, hiszen komoly elméleti-filozófiai kérdéskörök kifejtését kellett magyarra ültetni. *Heinz-Elmar Tenorth* olyan historiográfiai elemzést készített a reformpedagógiáról, ami szinte teljes egészében áttekinti és értelmezi a reformpedagógiáról német nyelven készült munkákat. *Sophie Meicke Baader* olyan bonyolult kérdéseket jár körül, mint a reformpedagógia kialakulásával párhuzamosan teret nyerő vallási áramlat, a monizmus kapcsolata a neveléssel, a nietzschei vallásosság hatása a reformpedagógiára. Történeti adatokban bővelkedő írása a hazai szakmai közösség előtt kevésbé ismert tényekkel, összefüggésekkel ismerteti meg az olvasót. Tanulmánya ugyancsak tárgyalja a teozófia térhódítását, eszmei és szervezeti kereteinek megjelenését. E részben kapott helyet *Biró Zsuzsanna Hanna* tanulmánya, mely a reformpedagógiai alapokon nyugvó magyarországi iskolák idegennyelv-tanítását vizsgálja. Újszerű a megközelítés, hiszen a hazai reformiskolák több szempontból már jól kutatott történetét a szerző intézményesülésük folyamatába ágyazva közelíti meg. A Horthy-korszak iskolaügyének fontosabb elemeit is számba veszi, majd ezek háttérként szolgálnak a Családi Iskola, az Új Iskola és a Cselekvés Iskolája idegen nyelvet oktató gyakorlatának elemzésénél.

A kötet második része a *neveléstudományi kutatásokban megjelenő posztmodern hatásokkal* foglalkozó írásokat tartalmazza. *Pap K. Tünde* fordításában *Augustín Escolano*, eredetileg angol nyelvű tanulmányát olvashatjuk, egy részletes szakirodalmi áttekintést a neveléstörténet-írás legújabb irányzatairól. A magyar olvasó számára azért is fontos, mert itthon kevésbé ismert olasz és spanyol nyelvű munkák alapján készült az eredeti

Könyvekről

tanulmány, tömör áttekintést adva a posztmodern hullám ellentmondásokkal terhelt neveléstörténeti megjelenéséről. Hasonló tematikájú *Pap K. Tünde* összefoglaló szakirodalmi feldolgozást végző tanulmánya, melynek egyik ihletője érezhetően az általa fordított tanulmány, s a másik legtöbbet hivatkozott forrás *Gyáni Gábor* vonatkozó munkái. *Mészáros György* írása is áttekintő szakirodalmi feldolgozás, markáns kritikai elemzéssel, a neveléstudomány globalizálódásának kiemelésével, az olasz-spanyol nyelvű neveléstudományi szakirodalom néhány fontos reprezentánsának számbavételével.

Talán *Varga Kornél* vállalkozott a legnehezebb feladatra: a tudás fogalmát igyekezett történeti kontextusban vizsgálni, eljutva a posztmodernnek nevezett kor különböző tudásértelmezéseihez. A széles kitekintésű írás problémafelvető jellege említésre méltó, és azt is jelzi, hogy a tudással, a tudományos gondolkodással kapcsolatos „filozófiai alapkérdések megoldatlansága” (201. o.) igényli az ilyen típusú, szintetizálásra törekvő tanulmányokat. A tanulmány összetettségét mutatja hivatkozásainak széles köre is: *Fináczy Ernő*től *Karl Popper*en át *Vizi E. Szilveszter*ig különböző tudományterületeken alkotó tudósok írásait hívja segítségül a téma kibontásához.

A kötetben maradt néhány zavaró sajtóhiba, például az 1868-as népiskolai törvényt 1968-ba „helyezte” a nyomda őrdöge (71. o.). A kötet tartalmi egyenetlenségei ellenére fontos szellemi terméke az egyik meghatározó hazai neveléstörténeti kutatóműhelynek. Témaválasztása azt jelzi, hogy az új problémák iránti fogékonyság tudományos kutatói igénnyel párosulva integráns része a neveléstudományi kutatók képzésének.

Irodalom

Németh András és Szabolcs Éva (2001): A neveléstörténeti kutatások főbb nemzetközi tendenciái, új kutatási módszerei és eredményei. In: Báthory Zoltán és Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Osiris Kiadó, Budapest. 46–76.

Pukánszky Béla (2008, szerk.): *A neveléstörténet-írás új útjai*. Gondolat Kiadó, Budapest.

Szabolcs Éva

Németh András (2010): Emberi idővilágok. Pedagógiai megközelítések.
Gondolat Kiadó, Budapest. 168 o.

Reformpedagógiai kutatásai és számos könyve után Németh András érdeklődése merőben új terület felé fordult. Legutóbbi könyve, az *Emberi idővilágok*, merész vállalkozás: egy igen összetett, nehezen megragadható fogalom alakulásának, megjelenési formáinak, társadalmakat és emberképet formáló erejének, pedagógiai következményeinek ered nyomába az ókortól napjainkig, s mint ilyen, alapvető munka. Hiánypótló, mert az elmúlt negyven év magyar filozófiai-szociológiai-antropológiai-pedagógiai szakirodalmában néhány szöveggyűjteményen és a legfontosabb művek fordításán túl alig néhány hasonló témájú önálló könyv vagy tanulmánygyűjtemény jelent meg. Németh András könyve leginkább *Losonczy Ágnes* (2009) *Az ember ideje* című időesszéivel rokonítható, ám hangsúlyai a szerző pedagógiatörténeti irányultságánál fogva az oktatás és az iskola, illetve az ehhez szorosan kapcsolódó munka világára esnek. A felfedezés személyes izgalmát stílusában